

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Тіщенко Юлія Валеріївна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри загальнотеоретичної
юриспруденції, Національний університет
«Одеська юридична академія»,
Україна, м. Одеса
e-mail: yuliatishchenko.jas@gmail.com
ORCID 0000-0002-7658-4116

Белік Лариса Степанівна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри криміналістики,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
Україна, м. Одеса
e-mail: larysa.bielik1@gmail.com
ORCID 0000-0003-2183-6635

doi: 10.21564/2414–990x.151.215653
УДК 340.12:165.191

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ПРАВОВОГО МІФУ

Обґрунтовано значення культурологічного підходу для з'ясування соціокультурних особливостей правового міфу з точки зору категорій культурології. Міфи створювалися й передавалися із покоління в покоління упродовж усього його існування і розвитку. Це дає підставу стверджувати, що міф є фундаментальною формою розуміння і побудови дійсності.

Простежено характерні міфологеми різних епох, які зазначені як стійкі міфопоетичні універсалії, що переходять із суспільства в суспільство, з одного часу в інший. Міфологеми народів та епох концентрують загальні, колективні уявлення людей про те, як «повинно бути», містять певні стереотипи, здатні впливати на ідеологію, мислення і поведінку людей певної соціальної культури. Зроблено висновок, що такі міфологеми впроваджуються і живуть у глибинах людської свідомості, а, точніше, підсвідомості. Доведено, що колективні уявлення, які характеризують

специфіку народного духу, національного характеру, менталітету, повинні «переживатися» представниками конкретної епохи, щоб стати міфом.

Проаналізовано загальні характеристики правового міфу, зокрема догматичність, соціальність, внетемпоральність, закономірність, ірраціональність, енергетичність, багатозначність, антиномічність, циклічність.

Виокремлено специфічні ознаки правового міфу: правовий міф оперує юридичними поняттями або їх метафоричними аналогами та націлений на підвищення авторитету права шляхом його диференціації від інших соціальних систем, а також є потенційно формально-нормативно забезпеченим.

Обґрунтовано, що культурологічний підхід до вивчення сутності правового міфу включає три аспекта: антропологічний, герменевтичний і семіотичний. Антропологічний підхід дозволяє виявити особистісний вимір правового міфу. Герменевтичність міфу породжує уявлення про нього як про певного носія культурної ідентичності. У семіотичному аспекті правовий міф розглядається як елемент знаково-символічної системи, до якої належить культура.

Доведено, що осмислення феноменологічної природи правового міфу та його культурних архаїчних коренів дає можливість всебічного осягнення сутності цього феномену, виявлення його місця у сучасній правовій реальності та розуміння його впливу на процеси правотворчості і правореалізації.

Ключові слова: міф; універсалії культури; правовий міф; властивості правового міфу; культурологічний підхід; антропологічний підхід; герменевтичний підхід; семіотичний підхід.

Тищенко Ю. В., кандидат юридических наук, доцент кафедри общетеоретической юриспруденции, Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина, г. Одесса. e-mail: yuliatishchenko.jas@gmail.com ; ORCID 0000-0002-7658-4116

Белик Л. С., кандидат юридических наук, доцент кафедры криминалистики, Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина, г. Одесса. e-mail: larysa.bielik1@gmail.com ; ORCID 0000-0003-2183-6635

Культурологический подход в изучении правового мифа

Статья посвящена обоснованию значения культурологического подхода для выяснения социокультурных особенностей правового мифа с точки зрения категорий культурологии. Мифы создавались и передавались от поколения к поколению на протяжении всего его существования и развития. Это дает основание утверждать, что миф является фундаментальной формой понимания и построения действительности.

Прослеживаются характерные мифологемы разных эпох, которые указаны как устойчивые мифопоэтические универсалии, которые переходят из общества в общество, из одного времени в другое. Утверждается, что мифологемы народов и эпох концентрируют общие, коллективные представления людей о том, как «должно быть», содержат определенные стереотипы, способные влиять на идеологию, мышление и поведение людей определенной социальной культуры. Такие мифологемы внедряются и живут в глубинах человеческого сознания, а, точнее, подсознания. Доказано, что коллективные представления, которые характеризуют специфику народного духа, национального характера, менталитета, должны «переживаться» представителями конкретной эпохи, чтобы стать мифом.

Анализируются общие характеристики правового мифа, такие как догматичность, социальность, внетемпоральность, закономірность, иррациональность, энергетичность, многозначность, антиномичность, цикличность.

Выделяются специфические черты правового мифа: правовой миф оперирует юридическими понятиями или их метафорическими аналогами и нацелен на повышение авторитета права путем его дифференциации от других социальных систем, а также потенциально, формально-нормативно обеспеченным.

Обосновывается, что культурологический подход к изучению сущности правового мифа включает три аспекта: антропологический, герменевтический и семиотический. Антропологический подход позволяет выявить личностное измерение правового мифа. Герменевтичность мифа порождает представление о нем как об определенном носителе культурной идентичности. В семиотическом аспекте правовой миф рассматривается как элемент знаково-символической системы, к которой принадлежит культура.

Доказано, что осмысление феноменологической природы правового мифа и его культурных архаических корней дает возможность всестороннего постижения сущности этого феномена, проявления его места в современной правовой реальности и понимание его влияния на процессы протворчества и правореализации.

Ключевые слова: миф; универсалии культуры; правовой миф; свойства правового мифа; культурологический подход; антропологический подход; герменевтический подход; семиотический подход.

Постановка проблеми. У сучасній філософії права розгляд питань існування правових міфів і виокремлення їх місця у правовій реальності здійснюються у руслі системи методологічних підходів, концепцій і ідей.

Розуміння сутності правового міфу досягається, зокрема, шляхом дослідження природи і змісту міфу як феномена культури за допомогою культурологічного підходу. Правовий міф при цьому розглядається і у взаємодії з культурним середовищем, і як його невід’ємна частина, здатна впливати на культуру в цілому. Використання культурологічного підходу припускає розгляд правового міфу як феномена культури, який містить відповідну специфіку і тому відрізняється від інших феноменів культури, сприяє виявленню та аналізу культурних факторів, які лежать в основі виникнення й функціонування правових міфів, показує співвідношення міфу як феномена культури і правового міфу як елемента правової культури, створює можливість з’ясувати їх спільні основоположні риси і виокремити специфічні характеристики правового міфу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відродження міфу і звернення до міфічних витоків характерні для кризових, переломних епох.

Інтерес до міфів наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. здебільшого пояснюється крахом соціалістичних ідей і черговою цивілізаційною та культурною кризою. Крім того, звернення до міфології зумовлено циклічністю розвитку культури і цивілізації. Розвиток культури рухається по спіралі, на певному етапі розвитку людство повертається в епохи більш ранні, неминуче звертаючись до міфу і міфології. Цікавими є міркування про міф Томаса Манна. У доповіді, присвяченій роману «Йосип і його брати», письменник пояснює причину, що спонукала його звернутися до міфологічного сюжету: «Мабуть, існує якась закономірність у тому, що у певному віці починаєш втрачати інтерес до всього суто індивідуального і приватного. Натомість на перший план виходить інтерес до типового, позалюдського, вічноповторюваного – до сфери міфічного. Типове, як і всякий міф, – це початковий зразок, початкова форма життя, позачасова схема, здавна задана формула, в яку укладається життя. У житті людства міфічне являє собою ранній і примітивний щабель, у житті окремої людини – це щабель пізній і зрілий» [7, с. 3].

Міф належить до сфери не задано сформульованих, не висловлених експліцитно, не цілком усвідомлених, але відчutih культурою розумових установок, загальних орієнтацій і звичок свідомості, «психічного інструментарію», «духовної оснастки», до сфери ментальності людей певної епохи та культури.

Гадаємо, сьогodнішнє звернення до міфу, зокрема архаїчного, викликane певним вичерпанням культури, досягненням верхньої межі в соціокультурному розвитку, завершенням певного етапу соціального життя. Саме в такі епохи починають діяти захисні механізми культури. Культура перетворює саму себе в предмет відображення, звертається до саморефлексії і самопізнання, ретельно і скрупульозно досліджує культурну спадщину, відтворює архаїчні тексти на основі текстів існуючих, які входять до неї як знаки-символи. Тому й починається експериментальний пошук нових засобів пізнання. Як стверджують дослідники, між створюваним текстом і реальністю в будь-якій сфері культури лежить інший текст і цей текст нерідко міфологічний. Мистецтво відтворює сучасну дійсність за допомогою міфу, а наука досліджує міф як елемент історії культури і частину сучасного життя [1, с. 5–7].

Універсальний характер міфу наштовхує на думку, що він є позачасовою константою культури. Так, А. Я. Гуревич зазначає основні універсальні категорії культури, притаманні свідомості різних епох і цивілізацій. Ці універсальні поняття в кожній культурі пов'язані між собою і утворюють своєрідну «модель світу» – ту «сітку координат», за допомогою якої люди сприймають дійсність і «будують образ світу, що існує в їхній свідомості». З моделлю світу, існуючою у свідомості людей, тісно пов'язана їх поведінка, а також цінності й ідеали, якими вона мотивується. За допомогою її складових людина вбирає імпульси і враження, що йдуть від зовнішнього світу, і перетворює їх у свій внутрішній досвід [4, с. 16–20].

Серед визначальних культурних категорій виділяються космічні поняття і форми сприйняття дійсності, такі як «час, простір, зміна, причина, частка, число, відношення чуттєвого до надчуттєвого, відношення частин до цілого», а так само ті, що мають соціальне забарвлення: індивід, соціум, праця, багатство, власність, свобода, право, справедливість. Соціальні категорії тісно й нерозривно переплітаються з космічними категоріями. Обидві категорії однаково важливі для побудови «моделі світу» певної культури. Такі концептуальні форми сприйняття світу притаманні людині будь-якої культури на різних етапах її історії, – звідси назва «універсалії», але за своїм змістом, внутрішнім наповненням вони різняться. У різних суспільних структурах ми виявляємо різне сутнісне наповнення категорій часу, розуміння права, свободи і справедливості, ставлення до праці, різне сприйняття простору і тлумачення причинності [4, с. 30–31].

У рамках однієї цивілізації всі ці категорії являють собою не випадкову сукупність, а утворюють цілісну ієрархічну систему ціннісних характеристик. Можна стверджувати, що до знакових форм культури належить і міфологія, а міфи посідають вагомe місце в ціннісній системі універсалій, що утворюють модель світу певної культури і цивілізації з огляду на їх простоту і доступність.

Така герменевтичність міфу породжує уявлення про нього як про певного носія культурної ідентичності. У цьому контексті ідея мономіфу має значення для правової міфології. Відомо, що класична методологія юриспруденції була націлена на моністичні інтерпретації права, коли його природа і все різноманіття розкривалося через один з його елементів – норму права, правосвідомість, правові відносини, правовий порядок тощо [8, с. 51]. Подібна міфологізація мала колосальний вплив на сприйняття права як ідеї, оскільки жорстко пов'язувала сутність явища (права) з формою його існування.

Міф – це особливе, одночасно і вище, об'єктивне, і внутрішнє, ірраціональне знання. На цій підставі виділяють таку властивість міфу як філософічність, що є доволі спірною. Адже міф пропонує синкретично нерозчленовану картину світобудови, породжену творчою уявою людини, в якій відсутні межі між природним і надприродним, об'єктивним і суб'єктивним, причинно-наслідкові зв'язки підміняються аналогіями і химерними асоціаціями.

Міф як психологічний феномен, – особлива властивість мислення людини різних епох. Йому властиві специфічні характеристики, серед яких слід виокремити догматичність, соціальність, позатемпоральність, закономірність, ірраціональність, енергетичність, багатозначність, антиномічність, циклічність.

Одна з ключових ідей сучасної філософії права полягає в тому, що право в широкому сенсі слова не можна розглядати виключно як раціональну конструкцію, побудовану на принципах логіки. Така властивість притаманна лише позитивному праву. Інші ж форми буття права, зокрема, правосвідомість, значною мірою позараціональні (тобто включають нераціональні та навіть ірраціональні елементи).

Дійсно, визнання того, що право не є сферою виключно раціонального, має важливе значення як з точки зору методології юриспруденції, так і з точки зору сприйняття правових міфів.

Постановка питання про правову міфологію ілюструє ідею існування права як на раціональному, так і на чуттєвому рівні. У структурі правового міфу можна виокремити як раціональні, так і ірраціональні компоненти. Це підтверджується існуванням правових міфів у сфері правосвідомості, а саме на рівні правової ідеології і правової психології. Правові міфи діють одночасно на рівні правової ідеології, отримуючи своє вираження в системі правових концепцій і понять, і на рівні правової психології, діючи на рівні підсвідомого (індивідуального і колективного). Синкретизм правового міфу відображає нероздільність цих двох складових правосвідомості. Але, як уявляється, саме нераціональний бік правового міфу є його основою. В основі міфу завжди лежить певний ціннісний орієнтир людської поведінки, усвідомлюваний на рівні правової психології. Правовий міф, спрямований на створення досконалої правової дійсності, здатний вносити впорядкованість, стабільність у правову реальність, відіграє роль опори, непорушної основи громадського спокою і порядку, впевненості громадян у своїй захищеності, осмислення себе і своїх вчинків у контексті буття.

Правові міфи, як доводять сучасні дослідники, з'явилися в соціальній міфології, і виступають специфічними культурними архетипами. Культурні архетипи – це базисні елементи культури, що формують константні моделі духовного життя. Їх зміст становить типове в культурі, і в цьому плані культурні архетипи інтерсуб'єктні і трансперсональні. Формування культурних архетипів відбувається на рівні культури всього людства і культури великих історичних спільнот у процесі систематизації та схематизації культурного досвіду. Тому причетність до архетипу індивідом чітко не усвідомлюється і його відтворення конкретною особистістю виступає раціонально ненавмисним актом. Культурні архетипи розкривають свій зміст не тільки і не стільки через поняття і дискурс, але через іконічність, тобто за допомогою образів і форм. Іконічна природа культурних архетипів зумовлює те, що вони існують у свідомості як архетипні образи, риси яких визначаються культурним середовищем і способом метафоризації, репрезентації [6, с. 54].

Таке розуміння архетипів наводить на думку про їх співвіднесеність із правовими міфами, оскільки саме в цьому найбільш яскраво простежуються різноманітні аспекти сприйняття правової дійсності, заснованої на апеляції до глибинних переживань, емоційно забарвлених ситуацій, що завжди ґрунтується на певних стійких міфологічних формах.

Вивчення правового міфу передбачає розгляд цього феномена правової дійсності у антропологічному, герменевтичному та семіотичному зрізах, які А. П. Овчиннікова вважає суттєвими напрямками культурологічного підходу до права [9, с. 197–200]. Простеження ключових методологічних параметрів дозволяють відокремити правовий міф від інших форм міфологічної свідомості та дослідити властивості і специфічні риси правового міфу, виявити його правову природу та визначити поняття правового міфу як правової категорії.

Урахування соціокультурних особливостей міфу вимагає звернення до антропологічного підходу, завдяки якому правовий міф може бути розглянутим у нових ракурсах, зокрема, в аспекті його ритуалізації та існування у колективній підсвідомості. Крім того, антропологічний підхід до вивчення правових міфів дозволяє виявити особистісний вимір правового міфу.

Антропологічна складова правової міфології містить у собі весь спектр проблем соціального сприйняття права і його легітимації. Зокрема, це питання розглядається в дисертаційному дослідженні В. Є. Понаморенко, де автор показує, що психологія мас і психологія народів є найважливішими напрямками соціальної психології, які характеризуються особливою увагою до несвідомих факторів масотворення, до ірраціональних проявів масової психології на політичному, соціальному, культурному рівнях [11, с. 3].

При такому підході правові міфи також несуть на собі відбиток психоментальності особливостей певного колективу людей, а тому їх слід розглядати як вираження глибинно-психологічних характеристик етнічної спільності людей, нації, народу загалом. Проблема соціально-психологічного дослідження правових міфів має й інший важливий аспект. Потребуючи легітимації своєї політики,

соціальної підтримки своєї активності, демократична держава зацікавлена у створенні сприятливих соціально-психологічних умов, для чого вона нерідко використовує методи, що ведуть до досягнення мети через створення різноманітних міфологізованих структур.

Герменевтичний підхід до вивчення правового міфу можна використовувати як для виявлення сутності поняття правового міфу через охоплення різнорідних аспектів розуміння цього феномену, так і в процесі спроби інтерпретації змісту, заглиблення у підтексти з метою пошуку іноді прихованих сенсів конкретних правових міфів.

Представники герменевтичного напряму дослідження правових міфів осмислюють, як існування останніх пов'язане з проблемою розуміння і пізнання. На противагу позитивістській орієнтації філософів, які відстоювали пізнання як невизначене передумовою розуміння, М. Гайдеггер розглядає останнє як вихідну, необхідну і надзвичайно важливу підставу будь-якого процесу пізнання, позаяк передумова розуміння утворює скелет всякого людського пізнання. Вона передує пізнанню, формує той онтологічний базис, на якому надбудовується вторинне розуміння і наукове пізнання взагалі. Якщо, скажімо, ми прагнемо з'ясувати сутність того чи іншого окремого явища, вчинку, події, треба передовсім зрозуміти стан суспільства загалом (політичний, економічний, моральний, правовий тощо), у співвідношенні з яким і можна встановити зміст того явища, що відбувається. Це і є герменевтичне коло: передумова розуміння в ньому – осмислення становища в суспільстві взагалі, а власне розуміння – усвідомлення певного явища [12, с. 387–397]. При цьому в юридичній герменевтиці ключову роль відіграють судження й оцінки як аналітичного, так і синтетичного типів [5, с. 14]. Тобто герменевтичне пізнання постає як розуміння подій крізь призму індивідуального і колективного досвіду.

До поняття правового міфу звертається А. В. Поляков. Він стверджує, що виникнення простору «правового» як особливої зони специфічних комунікацій тісно пов'язане з процесом інтерпретації, тобто осмислення об'єктивованих правових текстів, якими були міфи [10, с. 209]. Міф зіграв важливу роль у відокремленні правового простору від інших соціальних сфер. Тут автор використовує ідею соціального конструювання реальності, згідно з якою правовий міф постає як носій сакральних смислів, прихованих за різноманітними символічними формами.

Можна проілюструвати, яким чином використовується герменевтичний підхід у вивченні правових міфів на прикладі міфу про справедливість існуючих законів. Цей міф можна інтерпретувати як своєрідну моральну універсалію, що властива певній спільноті людей, соціуму, колективним уявленням, яка переходить від одного покоління до іншого, сягаючи своїм корінням у минуле. Це одночасно і уявлення, і віра, і пережита реальність. Підкреслимо – це не звичайна реальність, а вища бажана реальність. Таке поняття закону походить від первинного міфічного концепту Світового Закону та Світопорядку. Світовий Закон або просто Закон може розумітися досить широко: як порядок, Всесвітня

Гармонія, справедливість, краса, правильність або як «межа, поставлена свободі волі та справедливості або як правило, постанова вищої влади». З ідеєю Світового Закону пов'язані поняття добра і зла, ідея шляху, який розуміється як звід правил, норм поведінки, як концепція високої моральності.

Таким чином, перед нами міф про справедливість законів, що існують у сучасному суспільстві, укорінений у свідомості людей, який має свою символіко-знакову структуру, є певним ціннісним орієнтиром у суспільстві та наділений можливістю ідеологічного впливу на масову свідомість (вже одним своїм найменуванням – міфічним ім'ям Закону).

Водночас жодний конкретний закон окремо чи сукупність законів тієї чи іншої держави не є ідеальною мірою і оптимальним способом встановлення справедливості в регулюванні суспільних відносин. Це пояснюється тим, що, по-перше, конкретний закон, регулюючи певну сферу суспільних відносин і відображаючи інтереси одного шару суспільства, вступає у суперечність з іншим. По-друге, фіксуючи і регулюючи головні аспекти соціальної проблеми, законодавець відсуває на другий план «малозначні» обставини, які в процесі реалізації закону можуть зумовити втрату авторитету закону, віру в його справедливість. І, зрештою, створення ідеального закону, який відповідає інтересам всього суспільства, просто неможливе через низку об'єктивних причин, пов'язаних з постійними і безперервними процесами суспільного розвитку, зіткненням інтересів різних верств суспільства, мінливості економічного і соціального стану в державі тощо.

Абсолютна справедливість, як і всі інші соціальні абсолюти, неможлива. У зв'язку з розчаруванням у справедливості народжується міф про загальну несправедливість закону, що є іншою граничною міфологемою. Таке уявлення про закон відбито у приказі: «Закон як дишло, куди повернув, туди й вийшло».

Незважаючи на наявність основних принципів, які визначають загальноправові цінності, зокрема права людини, слід зазначити, що закон найчастіше втілює волю еліти, яка перебуває при владі, і тому не відображає волю всього народу держави. Право слід розуміти як засновану на балансі різнорідних інтересів систему норм, цінностей і принципів. Виходячи з розуміння права як балансу інтересів у конкретних історичних умовах, слід зазначити, що закон, який відображає, як правило, волю конкретної соціальної групи, не завжди збалансований з інтересами інших груп, а це викликає негативну напругу в суспільстві.

Семіотичний аспект культурологічного підходу до вивчення правових міфів застосовується у зв'язку з тим, що культура – це спосіб людського буття, яке опосередковано знаково-символічними формами.

У контексті такого підходу оригінальне розуміння правової міфології пропонує І. М. Грязін. Він переконаний, що право як певний текст спочатку допускає міфологічність, а правовий міф постає і вивчається як правовий текст, тобто сукупність знаків [3, с. 73]. Ця міфологічна природа права пов'язана з існуванням деяких універсальних правових максимів, які в цілісності складають зміст

правових міфів. Характерною їх рисою є те, що ці максими існують поза часом і відомі принаймні з часів «Пандектів». Максими на кшталт «Спадщина – дар, залишений померлим» (Інституції, 2.20:1) або «Якщо немає вираженої угоди про розподіл доходів і збитків, передбачається рівний поділ» (Інституції, 3.25:1) і зараз залишаються такими ж дійсними, як і дві тисячі років тому, коли Юстиніан написав свій трактат для молодих юристів свого часу. Загалом договір купівлі-продажу в «Інституціях» Юстиніана і в Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів у своїй основі – одне і те ж саме, хоча розуміння того, що можна купити і продати, змінилося: для засновників США і для Юстиніана купівля людини була абсолютно нормальною справою, а для нас – неприпустимою, але це зміни в політиці, суспільних відносинах і цінностях, а не в самій правовій логіці.

Правовий міф, володіючи всіма характеристиками міфу взагалі, наділений деякими додатковими властивостями. У першу чергу правовий міф оперує юридичними поняттями або їх метафоричними аналогами; правовий міф націлений на підвищення авторитету права шляхом його відокремлення від інших соціальних систем; правовий міф характеризується потенціальною формально-нормативною забезпеченістю.

Таким чином, антропологічний, герменевтичний та семіотичний зрізи культурологічного підходу дозволяють проникнути у сутність міфологічних проявів сучасної правової реальності, а правовий міф виокремити як невід’ємну її частину і на цій підставі стверджувати, що правовий міф являє собою особливий феномен, що існує на раціональному і чуттєвому рівнях правосвідомості, а також у відображувальній формі, у правових текстах, виражає ціннісні або антиціннісні правові установки і спрямований на легітимацію правових явищ. Правові міфи виступають незмінними супутниками кожної розвиненої правової системи, оскільки вони є простором несвідомого звернення до фундаментальних правових ідей.

Висновки. Можна стверджувати, що правовий міф – особливий феномен соціально-культурного розвитку людства, одна з форм існування права – виступає окремим концептом у свідомості людей, а також існує на сучасному етапі як компонент сучасної правової культури. Правовий міф відмінний як від міфу в його загальнокультурному значенні, так і від міфів суміжних сфер людського буття, наприклад, політичних і релігійних. Визнання за правовими міфами особливого статусу елементів правової свідомості, дозволяє простежити зв’язок правової традиції з сучасністю, показати, що право є концептом культури і цивілізації, а тому існує як синкретична система, цілісність якої забезпечується за допомогою міфологізованих ментальних структур.

Список літератури

1. Андреев Ю. В. Поэзия мифа и проза истории. Ленинград : Лениздат, 1990. 223 с.
2. Апинян Т. А. Тоска по мифу или миф как событие современности. *Философские науки*. 2004. (№ 11). С. 73–83.
3. Грязин И. Н. Право есть миф. *Известия высших учебных заведений. Правоведение*, 2011. (№ 5). С. 72–95.

4. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Искусство, 1984. 350 с.
5. Дудченко В. В. Про герменевтичний підхід до права. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2009. Вип. 45. С.11–16.
6. Культурология: XX век : словарь. Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. 640 с.
7. Манн Т. Иосиф и его братья / пер. С. Апт. Москва : АСТ, 2010. 1184 с.
8. Оборотов Ю. Праворозуміння як аксіоматичне начало (постулат) права. *Право України*. 2010. (№ 4). С. 49–55.
9. Овчинникова А. П. О культурологическом подходе к праву. *Научный вестник Ужгородского национального университета. Серия: Право* / голов. ред. Ю. М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Вип. 30. Том 2. С. 197–200.
10. Поляков А. В. Общая теория права. Феноменолого-коммуникативный подход : курс лекция. 2-е изд., доп. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2003. 845 с.
11. Понаморенко В. Е. Проблемы понимания и социально-психологического обоснования демократического государственного режима: в свете психологии масс и психологии народов : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ставрополь, 2002. 26 с.
12. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Т. 4. Новое время. Санкт-Петербург : ТОО ТК «Петрополис», 1997. 880 с.

References

1. Andreev, Yu.V. (1990). Poeziya mifa i proza istorii. Leningrad: Lenizdat [in Russian].
2. Apinyan, T.A. (2004). Toska po mifu ili mif kak sobytie sovremennosti. *Filosofskie nauki*, 11, 73–83 [in Russian].
3. Gryazin, I.N. (2011). Pravo est mif. *Izvestiya vysshih uchebnyh zavedenij. Pravovedenie*, 5, 72–95 [in Russian].
4. Gurevich, A.Ya. (1984). Kategorii srednevekovoj kultury. Moscow: Iskusstvo [in Russian].
5. Dudchenko, V.V. (2009). Pro hermenevtichnij pidhid do prava. *Aktualni problemi derzhavi i prava*, issue 45, 11–16. Odesa : Yuryd. l-ra [in Ukrainian].
6. Kulturologiya: XX vek: slovar. (1997). St. Petersburg: Universitetskaya kniga [in Russian].
7. Mann, T. (2010). Iosif i ego bratya. Moscow: AST [in Russian].
8. Oborotov, Y. (2010). Pravorozuminnya yak aksiomatichne nachalo (postulat) prava. *Pravo Ukraini*, 4, 49–55 [in Ukrainian].
9. Ovchinnikova, A.P. (2015). O kul'turologicheskomo podhode k pravu. *Nauchnyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo. Issue 30. Vol. 2, 197–200*. Uzhhorod: Vydavnychyi dim «Helvetyka» [in Russian].
10. Polyakov, A.V. (2003). Obshaya teoriya prava. Fenomenologo-kommunikativnyj podhod. St. Petersburg: Yuridicheskij centr Press [in Russian].
11. Ponamorenko, V.E. (2002). Problemy ponimaniya i socialno-psihologicheskogo obosnovaniya demokraticeskogo gosudarstvennogo rezhima: v svete psihologii mass i psihologii narodov. *Extended abstract of candidate's thesis*. Stavropol [in Russian].
12. Reale, Dzh., Antiseri, D. (1997). Zapadnaya filosofiya ot istokov do nashih dnei. Vol. 4: *Novoe vremya*. St. Petersburg: TOO TK Petropolis [in Russian].

Tishchenko Y. V., PhD in Law, Associate Professor of the Department of General Theoretical Jurisprudence of the National University “Odessa Law Academy”, Ukraine, Odessa.
e-mail: yuliatishchenko.jas@gmail.com ; ORCID 0000-0002-7658-4116

Bielik L. S., PhD in Law, Associate Professor of the Department of Criminalistics, National University Odesa Law Academy, Ph.D. in Law, Odesa, Ukraine.
e-mail: larysa.bielik1@gmail.com ; ORCID 0000-0003-2183-6635

Cultural approach in the legal myth studying

The article is devoted to substantiating the importance of the culturological approach to clarify the socio-cultural features of the legal myth in terms of categories of culturology.

It is noted that myths were created and passed down from generation to generation throughout its existence and development. This gives reason to say that the myth is a fundamental form of understanding and constructing reality.

The characteristic mythologems of different epochs are traced, which are defined as stable mythopoetic universals, which pass from society to society, from one time to another. It is argued that the mythologies of peoples and epochs concentrate the general, collective ideas of people about how "it should be", contain certain stereotypes that can influence the ideology, thinking and behavior of people of a certain social culture. It is concluded that such mythologisms are introduced and live in the depths of human consciousness, and, more precisely, the subconscious. It is proved that collective ideas that characterize the specifics of the national spirit, national character, mentality, must be "experienced" by representatives of a particular era to become a myth.

The general characteristics of the legal myth are analyzed, such as dogmatism, sociality, out-temporality, regularity, irrationality, energy, ambiguity, antinomy, cyclicity.

Specific features of the legal myth are distinguished: the legal myth operates with legal concepts or their metaphorical analogues and aims to increase the authority of law by differentiating it from other social systems, and is potentially formally and normatively provided.

It is substantiated that the culturological approach to the study of the essence of the legal myth includes three aspects: anthropological, hermeneutic and semiotic. The anthropological approach allows us to identify the personal dimension of the legal myth. The hermeneutics of the myth gives rise to the idea of it as a certain carrier of cultural identity. In the semiotic aspect, the legal myth is considered as an element of the sign-symbolic system to which culture belongs.

It is argued that understanding the phenomenological nature of legal myth and its cultural archaic roots makes it possible to comprehensively understand the essence of this phenomenon, identify the place of legal myth in modern legal reality and understand its impact on lawmaking and law enforcement.

Keywords: myth; universals of culture; legal myth; properties of legal myth; culturological approach; anthropological approach; hermeneutic approach; semiotic approach.

Рекомендоване цитування: Тіщенко Ю. В., Белік Л. С. Культурологічний підхід у вивченні правового міфу. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 151. С. 197–207. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.151.215653>.

Suggested Citation: Tishchenko, Y.V., Bielik, L.S. (2020). Kulturolohichniy pidkhdid u vyvchenni pravovoho mifu [Cultural approach in the legal myth studying]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 151, 197–207. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.151.215653> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 01.11.2020 р.